

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉG'
 ENGEDELMÉVEL.

XXXXXXXXXX

Nro 22.

Költ Bétsben, Sz. Mihály Havának (Septembernek)
 14-dik napján 1798-dik Eftendőbenn.

Magyar - Ország.

A' *Magyar Földközi tenger (Balaton)*
 meljékéről Sept. 7-dikénn: — „Minden
 pallérozott Nemzetek által-látták azt elei-
 től fogva: hogy valamint kívülről, fegy-
 ver védelmezi a' Tartományokat: úgy be-
 lölről a' tudományok ékesítik, 's a' me-
 sterségek gazdagítják. Egy kiváltképpen
 ezen mesterségek között, 's lehet monda-
 ni, hogy első, a' Mezei-gazdaság' fő mester-

Z

sége, melynek ugyan azért, az Anglusok, még a' nagy hafznú tengeri kereskedések mellett is annyira utánna adták magokat, hogy annál fogva mezeiket valóságos paraditsom-kertekké változtatták, mellyeken a' Poéták *Arany-idejének* meg-újjúlását lehet gyönyörködve szemlélni. Angliának ily ritka boldogságára iparkodik szíves igyekezettel juttatni vidékünket Hazánk' méltó Fija, M. Gróf Festetics György Úr Ő Nga, mert azonközben, hogy a' Balatonn járkáltatja már szerentséssen fel's alá, az áldást mindenfelé szemlátomást terjesztő vitórlás hajóit; kész mindent el követni, a' Georgikon nevezet alatt Készthelyen fel-állított Gazdasági-Oskolának virágoztatására, melyről, valamint a' Balatoni hajókról, érdemlett ki-fejezésekkel tettek emlékezeteket; a' Bétsi Udvari Újsággal egyetemben, sok más különbkülönbféle nyelvenn írott Újságok is. Az említett Georgikon, különösen 's főképpenn, a' Gróf Úr' tulajdon Tisztjeinek formáltatásokra állítottott ugyan fel: mindazáltal, Hazánk'nak akármely részéből való más Ifjak is, kiknek a' Gazdaság fundamentomos megtanulásához kedvek's hajlandóságjuk van; ingyen halgathatják abban a' Gazdasági tanításokat folyvást, és egyéb tudományokban való magok tökéletesítésének rövidsege nélkül: mert a' Georgikon'

Oskolai esztendeje is éppen akkor kezdődik 's végeződik, mikor a' Kir. Oskoláké, és a' Kir. Gymnásiumbéli letzkék' órai nem esnek öfzfze a' Georgikonéival. Ezen Hónapnak első napján második Exámenjét tarta már a' Magyar Georgikon. Örömmel és teljes meg-elégedéssel halgatták 's szemlélték az Examenre számossan öfzfze gyülekezett Uraságok, a' szép reménységű Nevendék-gazdákat, kik ámbár a' tavaszonn és nyáronn által, idejeknek nagyobb részét a' soha meg nem szünő mezei foglalatosságokra fordították: még is mind a' Mathesisből, mind egyéb részeiből a' Gazdaság tudományának, úgy feleltek, hogy már jobban nem lehetett kívánni. Nővember eleivel, második Oskolai esztendejét fogja kezdeni a' Georgikon. — Azon háromszáz föld földek között, mellyek által adódtak a' mint tudva vagyon a' Georgikonnak, hogy azokonn gyakorolhassa a' mezei gazdaskodást, nagy részét a' réteknek vizes posványság borítja. Ennek kiszárasztására leg-erányosabb eszköznek találta a' Georgikon, a' Hollandiai módi szélmalom; mely által oly helyekről is lehet tsapolni a' vizet, a' honnan rendes tsatornákon le nem lehetne azt vonni. A' szélmalom' modellája (kis formája) már el készülvénn, Pethe Profeszszor Úr, Exámen' alkalmatosságával meg-mutatta, hogy

mivel a' modella, középfzerű szélnek ere-
jével minden minutum alatt egy fertály-
akó vizet merített ki: tehát maga a' való-
ságos Malom, ha tsak 64 annyi vizet fog
is ki meríteni: még is esztendő alatt, tí-
zenkét millió akó vizet tsapol le a' rétek-
ről. Az egészsz malom' fel-állítása, oda
nem értvénn az épületbéli matérialékat,
alig megyen száz forintra.

Pápáról Sept. 7-dikénn: — „ Ezen
mi Megyénkben a' múltt Hónap' elein vólt
essözések után követekezett forró napok,
és hüves éjtfzakák miatt, kivált a' hol a'
forró napokban édes salétromos és keveset
meregetett kútaból kelletett a' Lakosoknak
inni, és éjtfzakánként udvaron 's mezőn
háltak: a' vérhas nagyon uralkodott, úgy
hogy egy egy közep nagyságú faluban egy
nap 5 's 6 Halott is vólt, minden idő és
nembéli különbség nélkül. Ezen uralkodó
nyavalyába, a' mennyire Patikabéliekkel
élni lehetett, hasznát tapasztaltam a' Far-
kas maszlaginak (*Nux vomica*), makknak,
és angusturának: különössen pedig akarom
a' fűzfűvet, vagy másképp' fűzfa-levelű
fűvet, vagy hájog gyökérnek a' fűvét
(*Lythrum salicaria*) említeni. Tudnillik,
minthogy a' Magyar Közember a' Patikabé-
litől igen irtószik, ha mindjárt ingyen
most hozták is Bétsből; azonban látván,

hogy ezen fűzfű, a' faluk' határaikbann bő-
 ven terem : azért is Haen és Scherbius (Haen
 Ratio medendi P. 3. C. 5. pag. 214. Scher-
 bius de Lythri salicariae Virtute Jenae 1790.)
 javallások szerént ezzel tettem próbát. Meg-
 szedetvén tudnillik vélek ezen fűz-fűvet
 árnyékon meg-szárítottam, és Levelének
 egy részét apró porrá törettettem 's abból
 estve reggel egy fél diónnyit (egy köntinget)
 palyinkában, vagy borban bé-vétettem; más
 részit herbatéul itattattam, víz helyett. A'
 kis Gyermek 's mások is, a' kik a' pá-
 linkát vagy bort nem szenvedhették, ezen
 herbatében vették bé a' porát. Sok, tsupa
 fűzfűvel meg gyógyúlt. A' kinn tsak ak-
 kor kezdődött a' vérhas, idejéhez képest
 való mértékben, elébb hánytató gyöke-
 ret vett bé (de éppen nem azért, hogy epét
 hajtassak, hanem hogy a' bél le-felé való
 mozgását mérsékeltessem, és izzadásba jöj-
 jenek) 's az után él, a' fűzfűvel, oly ki-
 menetellel, hogy bátor nem tsekély szám-
 mal, és nem tsak egy faluba való voltak,
 mindnyájan a' véle-élők tsak hamar meg-
 gyógyultak. Italul bort, és vizes pálinkát
 rendeltem. Ezen fűz-fűnek erejét már ta-
 vaj a' Birkák hasmenésekben is tapasz-
 taltam. Ezt azért közlöm a' Közönséggel,
 hogy mások' figyelmetességeket is fel-ser-
 kentsem, ezen Hazánkban bővölködő szer-
 rel, a' sok nem Paraszt inyéhez való, te-

kervényes, és tévelygő úton érdeklő, epét kereső, az utánu fel-áztató, továbbá ki hajtó, 's végre mikor már a' sok epe-tsinálás, és hajtás miatt szinte a' koporsóig el erőtelenedett, azután nyakra före erősíteni akaró szerek helyett való élésre. — Az essők előtt volt forró melegbenn, a' marhák és juhok, fáj, és láb-fájásban voltak mindenütt e' tájon, de nem döglettek. Az essők után, a' sertések tüdő és lép-fenében, a' tehenek lépfenében dögleni kezdtek, némely, kúta nélkül szűkölködő és posványokból itató faluknak határiban pokolvar is sokakon volt. Az ilyen idők' járását, és az efféle uralkodó nyavalyákat, Grunernek meg-jegyzése szerént, az őfi fíz, és guta-ütések szokták követni, a' minthogy tsak ezen mi Városunkban tsak most egy hét alatt ötöt tapasztaltam. Erőtelenségbéli guta-ítés, és az Erőtelenítők p. o. ér-vágás, has-hajtók, veszedelmekre, ellenben az élesztő-szerek javokra szolgálnak. Ha kedvet találok: máskor más tapasztalásommal fogok a' Közönségnek szolgálni. — Dr. Zsóldos.

A' Nemes Magyar felkeltt Seregnél Tiszti fővel szolgált Vitézek között, méltoztatott F. Királyunk, Nádorispány Ő Kir. Főhertzsége' hathatós közbenjárására, következő Hazafiakat, a' N. Regementekhez, Tisztekké nevezni, úgymint:

A' Dunánn innen és túl való Kerületekből: Al-Hadnagyokká: Trentsén Vármegyei Főhadnagy Turcsányi Urat, Mézfáros Hufzárjaihoz; Pest Vármegyei Főhadnagy Gróf Haller János Urat, József Főhertzeg Hufzárjaihoz; Bars Vármegyei Főhadnagy Kvassay István Urat, Ferdinánd Fő-Hertzeg' Lovassaihoz; Nyitra Várm. i Főhadnagy Ordódy István Urat Vécsey Hufzárjaihoz; Sopron Várm. i Főh. Illésy Ignátz Urat az 5-dik számú Hufzár Reg. hez; Pest Várm. i Al-Hadnagy Kiss József Urat, Blankenstein Hufzárjaihoz; Veszprém Várm. i Főh. Muraközy György Urat, a' 7-dik számú Hufzár Reg. hez.

Zászlótartókká lettek: Vas Vármegyei Alhadnagy Szallay Ferentz Úr, a' Ferdinánd Főhertzeg gyalog Reg. jében; Veszprém Vármegyei Alhadnagy Illés Ferentz Úr, az Alvinczy gyalog Reg. jében; Komárom Várm. i Alh. Laky András Úr, a' Benyovszky gyalog Reg. jében.

A' Nyitrai Insurgensek között Oberstlieutenántságot viselt Pensionátus Májor Benyovszky Úr, feleslegvaló Májorrá lett az Erdődy Hufzárjainál; a' Pest Vármegyei N. Seregnél Májori fővel vitézkedett Heüsel Úr, ki már az Insurrectió előtt is tituláris Kapitány vólt, Májori rangot nyert; nem különben a' Nyitra Vármegyei Insur-

rectionál Kapitányságot viseltt Michálovits András Úr, ki már az előtt tituláris Főhadnagy volt, Kapitányi rangot; a Bars Vármegyei Insurrectionál Kapitányságot viseltt Pongrátz Elek Úr pedig, a' Tsáfszár Hufzár Reg.jéhez, melyből annakelőtte ki-lépett volt: most ismét vízfza lépett, vízfza-kapvánn az előbbeni Alhadnagyi rangját.

Erdély Ország.

Kolosvárról szomorúann kéntelenítetünk írni: hogy ott Augustus' végén, egy Aszfzony' vígyázatlansága miatt, nagy tűz támadvánn, sok károkat tett. Az elégett épületek közzé tartoznak nevezetessen: a' Farkas-útfzai Nagy Templom, 's a' Reformátusok' Kollégyioma is.

Béts.

Ditséretes hadi próbát teve a' múltt Keden két Ofztály Lovasság a' Lerchenfeldi línea előtt: tsak karddal, nem puskával. Mind taréjjas sisakokbann díszeskedtek a' Vitézek, kiknek oly temérdek Nezőik voltak, hogy egy elmés Idegennek meg-jegyzése fzerént, könnyen jutott minden Vasasra két Kotsi, és ötven Néző. Ő Felségével voltak Gróf Kinszky, B. Alvinczy, és más Generálisok.

A' Gyalogság' hadi próbatétele tegnapra volt határozva: de Ő Felsége által elhalasztódott a' jövő hétre.

A' Splényi gyalog Reg. jének Áldozó Papjává lett, T. Cistercita Páter Szekér Aloysius tudós Hazánkfia.

Florentziából oly Tudósítást vett a' F. Udvar, hogy a' Toskánai Nagy-Hertzezné szerentséssenn szült egy Hertzegaszfzonykát.

Olasz - Országi Tudósítások.

A' Római Respublika' földjénn, minden fegyvert fogható Személyeket katonáskodásra kényszerítenek a' Frantziák.

Pápa Ő Szentségét, Florentzia-meljelki lakásában gyakran meglátogatják az Ausztriai, Spanyol, Pruszsus, Anglus, és más Követek.

Helvétziai Tudósítások.

Ezerötszáz gyalogokból, 's egynehány Svadron Lovasokból álló Sereget állít fel a' Helvétziai Kormányfészék.

Bernától Graubündten felé indult Aug. 16-dikánn a' Fr. tábor. Midőn Tigurum tájára érkezett: parantsolatot vett, hogy

állapodna meg: de Aug. 23-dikánn, ismét tovább folytatta útját: és már Aug. 25-dikénn az egész Fr. Katonaság Tigurumban és Uznachtban vólt; Aug. 27 - dikénn pedig Sargansbann, Schauenburg Generális' vezérlése alatt, a' ki, valamint a' Helv. Direktórium is, tsendesítő Hirdetményeket intéztek, a' béketelenkedő részeihez Helvétziának. A' Direktórium ígérte, hogy a' Religió' szabadságát, a' Konstitútzio szerént, épségbenn meg-hagygya, és gondoskodni fog az Egyházi Személlyek' tartásáról, akármely Religióhoz tartozzanak Azok.

Basileánn által 2300 főből álló Fr. Katonaság takaródott Aug. 31 - dikénn, Helvétziának Frickthállal határos széleire.

A' Fr. és Helvétziai Respublikák között köttetett Frigynek már a' múlt postánn közlött nevezetesebb Tzikkelyeihez tartozik az is, hogy a' Fr. Respublika éppen azonn az árronn ígér Helvétziának sőt, valamennyi kívántatik, mint a' mennyin magok kapják azt a' Fr. Polgárok. És tendőnként leg-alább is van szüksége Helvétziának 250 mázsa sóra.

Batáviai Tudósítások.

Hágából írták Aug. 25-dikénn, hogy az oda való Direktórium, ajánlotta Köz-

benjárását, a' Frantzia és Ámerikai Respublikáknak öfzsze-békéltetésre, mely ajánlást el is fogadott a' Fr. Direktórium. Az öfzsze-békéltetés' egészsz munkáját bízta a' Batáviai Direktórium, a' maga Pári'si Követjére Schimmelpenning Polgárra.

A' Batáviai és Fr. Respublikák között kötendő Kereskedésbéli Szövetségnek készen vagynak mára' Tzikkelyei, és tsak a' mind két részről való költsönös meg-erössítetésnek kell hozzájuk járúlni.

Az Ámsterdami Bankót Nemzeti Bankóvá szándékoznak által változtatni Batávia' Elöljárói.

A' Direktórium, egy helyes Mappáját készítteti a' Batáviai Respublikának a' mostani fel-öfztása szerént.

(Helyétzia' újj Mappáiból (mellyeknek száma 12-re van határozva), négy jött már ki a' múltt esztendőtol fogva. Ezeknél tökéletesebb és szebb Mappákat nem láttunk: de egy arany is egynek az árra. A' hegyek, 's az örökös Havasok úgy vagynak rajtok ki-formálva, mint a' leg nagyobb munkával dolgozott Kuprumokonn.)

A' Batáviai Polgár Katonák között, sokann nem gondolkoznak Republikánus módra.

Frantzia-Országi Tudósítások.

Havre-ra, egy fertály óráig ágyúzott egy Ánglus Hajósseregofztály Aug. 27-dikén délelőtt.

Északi Ámerikából. — a' Pári'si Újságok szerént — egy új Követ érkezett Pári'sba, Doktor Logannak Személyében, a' ki Jún. 23-dikán indúlt el Newyorkból: de hitelesebb dolog, hogy Doktor Logant nem az Északi-Ámerikai Respublika' Kormányzéke küldötte Pári'sba, hanem a' Fr. ákhoz szító Ámerikai Felekezet.

A' Frantzia Direktórium azonbann, tsak ugyan oly értelmű parantsolatot küldetett a' Tengeri dolgokra ügyelő Minister által minden Kikötőhelyekbe, hogy a' hol le vagynak tartóztatva Ámerikai hajók, az azokon lévő Néppel nem kell úgy bánni mint foglyokkal.

A' Teátrumi Énekesek, igen unszolták mostanság a' Finántz-Ministert, hogy adassa ki nékiek a' fizetésseket. A' Minister ezt felelte nékiek: „Azokat se' lehet fizetni, a' kik sírnak (értette a' Státus Kreditorait) hát ugyan hogy sürgethetik Kegyelmetek, a' fizetésseket, a' kik énekelnek?

(Ezen felelet, eszünkbe juttatja egy derék Fr. Irónak ítéletét, a' ki e' folyó Század'

közepe tájjánn egybe hasonlítván az Anglus Köznépet a' Frantziával, onnét mutatta meg, hogy a' Fr. ák még a' víz ital mellett is, a' teret viselés, a' munkálódás, vagy nyájj-legeltetés közben is vígabbak az Anglus Népnél: mert rend szerént énekelnek: már akár azért énekeljenek — úgymond — hogy nem érzik a' magok állapotjával egybe kötetett bajt: akár pedig búfelejtésért.)

A' Pári'sbann lévő Katonai Kommissziónak Fő-Szekretáriussa, ki adta, a' múlt esztendő 19-dik Fructidorjától (5-dik Sept. étől) fogva a' Kommisszió által meg-íteltetett Személyeknek laistromat, melyből ki-tetfzik, hogy ezenn említett idő-szakasz alatt, 12 Személyeket ítelt a' Kommisszió halálra, ötöt szabadon bocsátatott, 1-et számkivetésre ítelt, 1-et által adott a' Direktóriumnak; és egygyet a' Magistrátusnak.

A' Politzájnak újra engedelmet adott a' Törvényhozó-gyűlés egy esztendeig, hogy a' közönséges Írásokra vígyázhasson, és a' köz-tsendességet háborgató Írókat meg-büntethesse. Az engedelem-adás Aug. 25-dikénn történt.

Spanyol-Országi Tudósítások.

Ama' nevezetes Don Pietro Olavides, ki az Inquizitzió által számkivetteténn,

húsz esztendőktől fogva Fr. Országban élösködött: nem csak engedelmet kapott a' Mádriti Udvartól, hogy Sp. Országba vizsza-térhessen; hanem minden jószágát is vizsza-nyerte, és Státus-Tanátsossá neveztetett.

Egy Mallo nevű Tiszt, a' ki Hertzeg de la Paz után, rendkívülvaló grátziában áll az Udvarnál, százhusz ezer Reál jövedelmű Szenteltt-Vitézi jószágot nyert a' Királytól.

Az Ámerikai Archipelagusbann két új Szigeteket és sok más nevezetességeket találtak fel két Spanyol Korvettek, melyeknek útazását pompássann ki-adatja az Udvar a' maga költségén.

Különösen meg-kérettettünk az itt következő Levélnek Hírmondónkban való közlése eránt, mely kérést tellyesíteni, hazafiú kötelességünknek tartottuk.

„Hála legyen a' Magyarok' irgalmas Isténének! már mi felettünk is Fű-kúti Landerer Mihály Úrnak személyében kegyesebb tsillagzatok kezdenek ragyogni. T. i. ez a' Nemes Hazafi a' leg-távolabb lévő Magyarokat is Attyafiainak vallván, hogy módot adna a' szép Tudományoknak meg esmérésére, kedvellésére, s gyakorlására, naponként szaporítja a' Ma-

gyar Könyveket, és több ízbeli Tudósításai
 bizonyították: hogy tellyes igyekezettel kíván-
 nya a' Magyar Literáturát elő-mozdítani, és
 ki-terjeszteni. — Ama' nem tsak díszessenn,
 de hasznossann is készültt szép Nemzeti Kalen-
 dáriom, melyet talán ezentúl Nemzeti Nap-
 rámnak lehetne nevezni, és ama' minapi tsi-
 nos Vásári Könyvtár, oly nevezetet, és érdemet
 tulajdonítanak e' fellyebb nevezett Fűskúti
 Landerer Mihály Úrnak, minéműt valaha Ar-
 chimedes, és későbbben Kopernik, Newton,
 Mancini, vagy nem régenten Montgolfier szer-
 zettek magoknak, az ő betses találmányaikkal;
 sőt még nagyobbat, mert amazok tsak a' ta-
 nultabb elméket ketsegtetik, de Landerer Mi-
 hály Úrnak nyomtatmánnyai még a' katzagá-
 nyos és gubás Magyarainkat is háládatossá-
 ra kötelezik; ugyan is mi mindnyájan az ő
 hosszú életéért, és hogy bár minden ötödbé-
 li származatban a' P. Hell Urániájával egy egy
 Fűskúti Landerer Mihály derüljön fel a' Ma-
 gyar ég-boltozatra, buzgón rimáncodunk a'
 Terem őhöz. Bátran már most minden igaz
 Hazafi énekelje Bartsaival:

Örömnek könnyei folják el szememet,
 Midőn virágozni látom Nemzetemet.

Már eleget éltem!

De többel kívánok tartozni Landerer Mi-
 hály Úrnak, ugyan azért így éneklem Versei-
 met:

Kit tiszteljek most én? magamtól azt kérdem,
 Van e' ez időben az erköltsért érdem?

Meg-felel Thezeus' munkájú Landerer,
 Ki Hazánk' nyelvének oly útát lelmi mer,
 Mellyen tzerne - szálon dífzeit vezesse,
 Hogy ily Ariádne légyen szerelmesse.
 Betük' Labirintját böltsen ki - mutatja,
 Tündér szorgalommal könyveit nyomtatja.
 Lefsz, sőt vagyon is már Landerernek híre,
 Boldog, kit a' köz - szó tettéről ditsére!
 Lefsz addig, mig Buda' allyát Duná mossa,
 Mig öfzfe nem omlik a' Gádes' szorossa;
 Mig a' nagy Oczeánt zablázza föld' partja,
 Miglen arany fénnjét a' Nap, 's tsillag tarja;
 Mig négy kerekével látszik Göntzöl rúdja,
 Mig egéfsz, 's a' Hajós a' szélvész meg tudja;
 Mig Maros' árjánál fekünni fog Arad,
 Addig Landerernek érdeme fenn marad.

Írtam Galsa Mező Városában, Arad
 Vármegyében Aug. 22 - dikénn 1798.

Peretsényi Nagy Lázló,
 Galsa Mező - Városának esküdt
 Notáriussa.